

Et mekanisk Geni.

Af Sparekassebestyrer **Poul Andersen** i Aastrup.

DEN 4. Oktober 1866 døde i Lovrup, Gørding Sogn, en 75aarig Mand ved Navn *Bendix Andersen*, som i sin Tid var kendt i en vid Kreds som en stor Mekaniker; og det kan uden Overdrivelse siges, at hans Navn var kendt af Fagmænd næsten hele Landet over, uagtet han levede et stille og beskedent Familieliv i den lille spredte Landsby, hvor han i en Aarrække boede

som Gaardmand og Smed. Jeg har aldrig set Manden, men i mine yngre Aar hørte jeg ham og hans Virksomhed meget omtale. Efterstaaende Oplysninger om ham haves dels fra Kancelliraad Clausen i Holsted, i hvis Barndomshjem paa S. Holsted Særmark gamle Bendix ofte kom og bl. a. fortalte om sine Oplevelser i Krigen 1814 — noget, Børnene var med paa — dels og fornemmelig fra Sønesønnen Peder Bendixen, der bor i Kolding og som, i Forbigaaende sagt, har arvet noget af Bedstefaderens Snille, om just ikke i mekanisk Retning.

Bendix Andersen var født i Ajke i Gørding Sogn 7. April 1791. Efter sin Konfirmation kom han i Grovsmedlære. 1813 flyttede Forældrene til Lovrup, hvor de døde Aaret efter. En ældre Broder, som overtog Gaarden, døde 2 Maaneder efter de gamle. Paa den Tid laa Bendix nede i Holsten som Soldat, det var jo i de sidste Krigsaar af Napoleonstiden, hvor Danskerne og Franskmandene var Forbundsfæller; nu blev han efter Datidens Værnepligtslov hjemsendt som Arvetager af Gaarden i Lovrup.

Fra hans Soldatertid i Holsten kan anføres følgende, for hans Karakteret ret betegnende Træk. Hæren havde frataget Bønderne en Del Kreaturer, som Bendix og en Franskmand skulde staa Vagt ved. Der kom da om Natten en fattig Husmand og bad om at faa sin røvede Ko tilbage; det var den eneste, han havde, hans Kone og Børn sad og sultede. Bendix blev rørt og forsøgte ved Tegn og Fagter at stemme Franskmanden velvillig overfor Husmanden. I Førstningen vilde det ikke lykkes, men saa blev dog omsider ogsaa den franske Soldat blød om Hjertet og blev nu helt ivrig efter at finde Husmandens Ko i Flokken. Mens han

nu for omkring og ledte efter den, pegede Bendix Andersen med sit Gevær paa en fed Gaardmandsko: det var vel nok den! Husmanden forstod Vinket og trak af med den store, fede Ko, der var betydelig bedre end den, man havde frataget ham. Bendix mente som saa, at skulde de endelig svigte deres Pligt, kostede det vel lige meget, hvilken Ko Husmanden saa fik.

Skønt Bendix Andersen nu altsaa efter Forældrenes og Broderens Død sad baade som Gaardmand og som Smed i Lovrup, var han dog ikke meget optaget af Landvæsenet, og det almindelige Smedearbejde gav ikke Flugt nok for hans spekulative Aand. Der var dog en enkelt Gren af Datidens Landbrug, som interesserede ham, og det endog i den Grad, at han skrev et lille Skrift derom, og det var Høravlen. Han dyrkede denne Sædart omhyggeligt og gav den indhøstede Hør en saa fin Behandling, at der næppe andre Steder paa Egnen produceredes saa hvid og pæn en Vare. Til Hørrens Bearbejdelse lavede han sig en Skagemaskine, og for at indvinde Olie af Frøet lavede han en Valsemaskine og en Presse.

Sin største Interesse kastede han imidlertid paa at lave Stueure, uden at han nogen Sinde havde lært noget i den Retning. Hvornaar han begyndte derpaa, vides ikke nøjagtigt, men paa Kolding Museum ses blandt flere af hans Arbejder et Stueur med Aarstallet 1829 paa Skiven, saa det er i alt Fald før den Tid; at han slog ind paa Urmageriet. Dette Ur har været anbragt paa Gaarden i Lovrup, hvor det endnu gjorde Tjeneste for en Snes Aar siden; det sad i en Skillevæg og viste med 2 Skiver Tiden i 2 Stuer; paa den ene Skive saas en Kone, der kernede. Et andet Ur, han lavede, viste foruden Timerne Maanedes- og Uge-

dage, og et tredie Stueur, som ogsaa var anbragt i en af Stuerne paa Gaarden, slog Timeslag oppe paa Husmønningen, saa man ude paa Marken i passende Afstand kunde høre Slagene.

Den sidste Snes Aar, Bendix Andersen levede, gik det meste af hans Tid med at reparere gamle Stueure, især saadanne, som der var Kunster ved. Som Eksempel paa hans Dygtighed som Reparator af mekaniske Kunstværker skal her nævnes et Par Tilfælde. En Mand fra Egnen havde ved en Avktion paa Bramminge Hovedgaard købt et gammelt beskadiget Stueur, hvori der var nogle kunstige Indretninger. Han forsøgte hos flere Urmagere at faa det repareret, men ingen af dem magtede Opgaven. Endelig fik Bendix det under Behandling, og han gjorde det komplet i Stand. Et Par Gange havde han til Reparation et sjældent kunstfærdigt Ur, lavet af Træ; det udviste Time, Maanedsdag m. m., og saa var paa Skiven anbragt Jordkloden, Solen og Maanen, som alt drejede sig i den rette Orden. Naar det slog Timeslag, gik de 12 Apostle rundt om Klokken og slog de tidsmæssige Slag. Naar f. Eks. Klokken var 12, slog alle Apostlene hver et Slag paa Klokken, hvorefter de gik tilbage ind i deres Rum undtagen Judas, for hvem Døren blev smækket i. Et saadant Reparationsarbejde var just noget for Bendix Andersen. Han gav sig ogsaa af med Bøsemageri og Metalstøbning, støbte Hjul til Stueurene, Bundskruer til Bøsserne o. desl. Da der i Aaret 1858 byggedes et nyt Stuehus til Gaarden i Lovrup, støbte han dertil alle Vindueshængsler og Dørgreb af gammelt Brændevinstøj, som havde været nedgravet. Han lavede sig to Par Brillor, det ene til Brug ved Arbejde og Læsning, det andet til Langsyn. Ogsaa et Barometer og en Kikkert lavede han.

Forøvrigt opfandt han mange forskellige sindrige Ting, saasom en Garnvindemaskine, en Drejebænk, en Drilboremaskine og meget andet, som vidnede om hans Begavelse som Opfinder. —

C. Dalgas omtaler i sin landøkonomiske Beskrivelse af Ribe Amt (1830) en af Bendix Andersen opfunden Plov, som kunde gaa med $\frac{2}{3}$ Trækkraft mod en almindelig Plov fra den Tid; og tillige omtales en Kraftmaaler, som Dalgas finder, at Bendix Andersen burde haft Patent paa.

Bendix lavede ingen Tegninger og gjorde ingen Beregninger paa Papiret, men havde alt saa godt udtænkt og opstillet i Hovedet, at det nok skulde komme til at passe. Der gik næsten aldrig noget „i Brokkassen“ for ham.

Han var en stærk Tobaksryger, og hans geniale Ideer er forméntlign for største Delen fremkomne, naar han sad i sit Værelse omtrent skjult i en tæt Sky af Tobaksrøg. Han røg Skraatobak. I de sidste Aar, han levede, avlede og tilberedte han selv sin Tobak.

Bendix Andersens foran omtalte Sønesøn Peder Bendixen tilføjer:

„Dersom gamle Bendix havde levet nu, og man havde fortalt ham om al den Arbejdsløshed, der er i Nutiden, da vilde han have rystet paa Hovedet og sagt: „Det er Folks egen Skyld; om jeg raadede over 100 Arme, skulde jeg nok forstaa at sætte dem alle i Bevægelse. Hvorfor skal saa mange Millioner gaa ud af Landet til Avlsredskaber, Landbrugsmaskiner, Legetøj o. s. v.? Hvorfor skal der gaa saa mange ledige, saalænge der ligger saa mange tusind Tønder Land

og venter paa, at Folk skal komme og grave Huller og tilplante dem?" — Mange vil maaske sige: Ja han kunde sagtens, han havde en stor Gaard ved Siden af Haandværket! Men hertil maa vi, der véd Besked om Forholdene i de Tider, svare: Gud bedre os for Gaard! for hans egen Part var den nok mere til Tab end til Fordel; og havde Konen ikke trukket Læsset dér, vilde det have sét endnu værre ud. Naar de f. Eks. skulde i Engen, blev Aftensmaden (Grøden) kogt eller sat i Kog i Middagsstunden, og Gryden blev saa sat ned i en Kurv Hø eller i Sengen (saa det egentlig ikke er noget nyt med Kogning i Hø). Alle Mand maatte ud, og naar de saa kom hjem om Aftenen, var Nadveren færdig. — Var Folk nu blot lige saa nøjsomme og arbejdsomme, som man var i de Tider, vilde de anderledes kunne klare sig.

Gamle Bendix arbejdede, lige til Vorherre tog ham bort. — Ære være hans Mindel! —
